

Д. М. ЗАГІРНЯК, Ю. В. СТЕФКІВСЬКА

ДОСЛІДЖЕННЯ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИХ МЕХАНІЗМІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОГО НАСІННИЦТВА В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ АПК УКРАЇНИ

У статті розглянуто стратегічне значення розвитку вітчизняного насінництва для підвищення конкурентоздатності агропромислового комплексу України на європейському ринку. Проведено аналіз чинників, що впливають на потенційні експортні можливості українського насіння основних сільськогосподарських культур, та визначено напрями інституціоналізації цієї сфери. Зазначено, що, незважаючи на значний експортний потенціал, Україна залишається великим імпортером посівного матеріалу. Визнання української системи сертифікації насіння еквівалентною вимогам ЄС у 2020 році сприяло зростанню експорту до країн ЄС. Акцентовано увагу на необхідності впровадження інноваційних рішень для підвищення ефективності виробництва високоякісного насіння та подолання його неконкурентоспроможності. Визначено основні проблеми, що заважають ефективній інституціоналізації АПК: відсутність зв'язку між науковою інфраструктурою та сільгоспвиробниками, недосконале регулювання інноваційної діяльності, обмежена державна підтримка та неповна адаптація законодавства до європейських стандартів. Запропоновано інституціональні механізми для стимулювання інноваційного розвитку насінництва, зокрема державна фінансова підтримка учасників ринку, розвиток науково-дослідної та експортної інфраструктури. Підкреслено важливість створення наукових парків як платформ для інтеграції науки, агробізнесу та державного управління. Україна має всі передумови для перетворення на одного з лідерів європейського ринку насіння за умови консолідованих зусиль держави, виробників посівного матеріалу та наукової спільноти. Водночас, реалізація запропонованих напрямів інституціоналізації сприятиме не лише збільшенню експорту насіння, а й забезпеченню сталого інноваційного розвитку АПК України на засадах державно-приватного партнерства.

Ключові слова: аграрний сектор; насінництво; посівний матеріал; інноваційний розвиток; інституціональні механізми; наукові парки

D. ZAGIRNIAK, Yu. STEFKIVSKA

A RESEARCH OF INSTITUTIONAL MECHANISMS FOR NATIONAL SEED INDUSTRY INNOVATIVE DEVELOPMENT IN THE CONDITIONS OF UKRAINIAN INDUSTRIAL AGRICULTURE EUROPEAN INTEGRATION

The article deals with the strategic importance of the Ukrainian seed production development for increasing competitiveness of the Ukrainian industrial agriculture in the European market. Factors influencing the potential export opportunities of Ukrainian seeds of major crops are analyzed, and directions of institutionalization of this sphere are determined. It is noted that, despite its significant export potential, Ukraine remains a major importer of seed. The recognition of Ukrainian seed certification system as equivalent to EU requirements in 2020 contributed to the growth of exports to EU countries. Attention is focused on the need to introduce innovative solutions to improve efficiency of high-quality seed production and overcome its uncompetitiveness. Main problems that hinder the effective industrial agriculture institutionalization are identified as: lack of communication between scientific infrastructure and agricultural producers, imperfect regulation of innovation, limited state support and incomplete adaptation of legislation to European standards. The institutional mechanisms to stimulate seed production innovative development, including state financial support for market participants, development of research and export infrastructure are proposed. The importance of creating science parks as platforms for the integration of science, agribusiness and public administration is emphasized. Ukraine has all conditions for becoming one of the European seed market leaders, provided that the state, seed producers and the scientific community make consolidated efforts. At the same time, implementing proposed areas of institutionalization will contribute not only to increasing seed exports, but also to ensuring sustainable innovative development of the Ukrainian industrial agriculture on the basis of public-private partnership.

Keywords: agricultural industry, seed industry; seed; innovative development; institutional mechanisms; science parks

Постановка проблеми. Розвиток вітчизняного насінництва має важливе значення в аспекті конкурентоздатності агропромислового комплексу (АПК) України на європейському ринку. Сучасний етап розвитку АПК вимагає інноваційних підходів до насінництва, оскільки саме якість посівного матеріалу визначає продуктивність сільськогосподарського виробництва. В умовах глобалізації та зростаючої конкуренції на світовому ринку Україна має потенціал стати одним із лідерів у виробництві високоякісного насіння. Водночас, для реалізації цього потенціалу державі необхідно приділяти належну увагу інноваційному розвитку насінництва на інституційних засадах, які мають перетворитися на пріоритетні у найближчі роки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення різних аспектів інституціоналізації інноваційного розвитку українських виробників насіння відображено у дослідженнях вітчизняних учених А. Дуба [2], П. Іжевського і Т. Самарічевої [3], І. Косач і М. Пилипенко [5], Є. Підгайної [7] та інших.

У своїх роботах науковці привертають увагу до питань формування інституційних структур у галузі АПК (зокрема, індустріальних та наукових парків),

наголошують на інноваційному розвитку аграрного сектора, розглядають таке важливе питання, як державне стимулювання наукових досліджень і розробок, спрямованих на удосконалення роботи виробників сільськогосподарської продукції.

Дослідження необхідних інституціональних механізмів інноваційного розвитку сфери насінництва є актуальним завданням для посилення експортного потенціалу вітчизняних виробників насіння та сталого розвитку АПК України в умовах євроінтеграції і воєнного стану.

Мета статті – проаналізувати чинники, що впливають на забезпечення потенційних експортних можливостей насіння основних культур і визначити напрями інституціоналізації сфери насінництва в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Важливою складовою організацій виробництва основних культур є ринок насіння. Від того, наскільки сільськогосподарські підприємства забезпечені посівним матеріалом, залежить ефективність діяльності аграрного сектору України. Дослідження показали, що Україна має доволі сильні потенційні експортні можливості насіння майже по всіх сільськогосподарських культурах (табл. 1).

Таблиця 1 – Забезпеченість насінням сільськогосподарських товаровиробників у 2024 р.

Культура	Площа посіву, тис. га	Норма висіву на 1 га, кг	Потреба в насінні, тис. т	Потенційна пропозиція, тис. т	+, - до потреби, тис. т
Пшениця озима	4728,5	250	1605,2	2460,5	+855,3
Жито озиме	71,3	220	32,6	83,0	+50,4
Ячмінь озимий	573,3	240	209,4	360,0	+250,6
Ріпак озимий	1229,5	5	4,9	13,4	+8,5
Пшениця яра	173,6	220	43,2	84,8	+41,6
Ячмінь ярий	839,3	220	357,5	683,4	+325,9
Гречка	89,1	90	9,8	34,3	+24,5
Горох	212,1	400	174,2	136,0	-38,2
Кукурудза	4049,7	25	114,5	44,1	-70,4
Соняшник	4947,4	7	42,4	33,4	-9,0
Соя	2655,5	130	222,2	226,8	+4,6
Разом	19569,3	x	x	x	x

Джерело: укладено авторами на основі [8; 9]

Особливо значний потенціал у виробництві насіння зернових культур, крім кукурудзи та навіть сої, ріпаку і соняшнику. Лише насіння пшениці можна експортувати не менш як 800 тис. т щорічно. Проте у 2024 р. ці потенційні можливості були не повністю реалізовані вітчизняними селекційними установами. Протягом 2024 року було експортовано 1046,4 т насіннєвої пшениці, 856,1 т жита, 367,5 т ячменю та 45236,7 т кукурудзи. Для порівняння – у 2021 р. обсяги експорту склали 1042,4 т насіннєвої пшениці, 1142,5 т жита, 5701,5 т ячменю та 7675,8 т кукурудзи. Отже, за три роки в умовах воєнного стану експорт насіння м'якої пшениці залишився майже незмінним, експорт насіння жита і ячменю зменшився, відповідно у 1,3 і 15,5 раза. Натомість, спостерігається значне зростання експорту насіннєвої кукурудзи – у 5,9 раза. Серед лідерів-імпортерів української насіннєвої кукурудзи – Франція (9749,3 т), Австрія (9176,8 т) і Румунія (9069,7 т).

Залишається не вирішеною проблема забезпечення вітчизняних сільськогосподарських товаровиробників

насінням гібридної кукурудзи, соняшнику та ріпаку. Тому Україною протягом 2024 р. було імпортовано 7,2 тис. т гібридного насіння кукурудзи, а також 17,4 тис. т соняшнику та 4,1 тис. т насіння ріпаку [6].

На жаль, сьогодні Україна, будучи одним з найбільших світових експортерів агропродукції, є великим імпортером посівного матеріалу. Як бачимо, імпорт в грошовому вираженні значно перевищує експорт (рис. 1). Тому є безліч причин, серед яких варто виділити два таких фактори, як втрата великого ринку збуту (рф) і відсутність в українського насіння до 2020 року необхідного європейського підтвердження еквівалентності з сертифікації. Водночас, визнання 2020 року Європарламентом української системи сертифікації насіння еквівалентною вимогам ЄС сприяло подальшому зростанню обсягу експорту українського насіння до країн ЄС і дозволило протягом 2021–2024 рр. скоротити різницю між імпортом та експортом насіння (рис.).

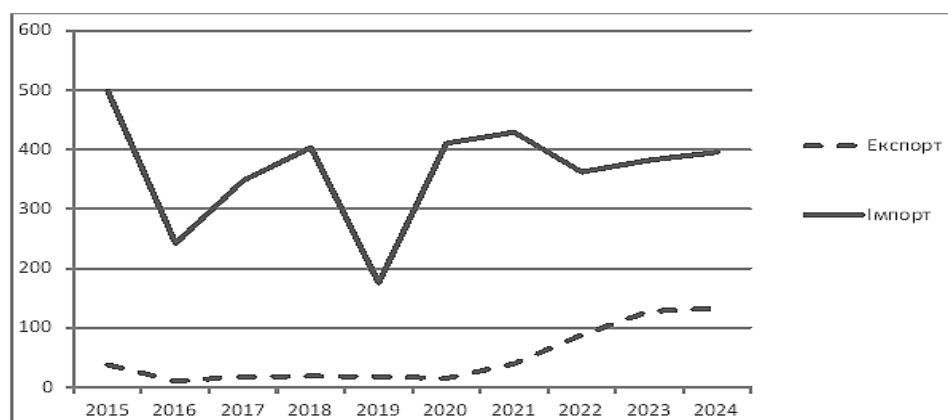

Рис – Експорт та імпорт насіння основних культур, млн дол. [6]

Порівняльний аналіз географії постачання українського насіння (табл. 2) показує, що у 2015 р. наша продукція була популярною переважно на

пострадянському просторі, і тільки кілька країн далекого закордоння купували незначні обсяги українського насіння (2,1 %).

Таблиця 2 – Географія експорту українського насіння

	2015 р.		2024 р.	
	млн дол.	%	млн дол.	%
Росія	23,29	61,7	-	-
Білорусь	12,92	34,3	-	-
Казахстан	0,37	1,0	1,61	1,2
Молдова	0,35	0,9	3,53	2,7
Угорщина	-	-	26,29	19,8
Франція	-	-	26,07	19,6
Румунія	-	-	26,05	19,6
Австрія	-	-	23,99	18,1
Німеччина	-	-	7,30	5,5
Польща	-	-	5,01	3,8
Хорватія	-	-	3,07	2,3
Словаччина	-	-	1,30	1,0
Інші	0,79	2,1	8,68	6,4

Джерело: укладено авторами на основі [6; 10; 11]

Після розв'язання проблеми сертифікації насіння відповідно до вимог ЄС, зміни в географії експорту показують збільшення країн ЄС з однієї в 2015 р. (Республіка Молдова) до дев'яти у 2024 р. Географія імпортерів представлена, переважно країнами ЄС, США і Туреччиною, що збігається з загальносвітовими трендами (табл. 3).

Таблиця 3 – Географія імпорту українського насіння

	2015 р.		2024 р.	
	млн дол.	%	млн дол.	%
Румунія	104,3	21	8,31	2,1
Угорщина	95,1	19	9,14	2,3
Франція	81,5	16	57,11	14,4
США	52,4	11	72,70	18,4
Туреччина	40,6	8	86,15	21,8
Німеччина	-	-	65,12	16,5
Іспанія	-	-	15,63	3,9
Нідерланди	-	-	8,04	2,0
Австрія	-	-	7,52	1,9
Італія	-	-	6,27	1,6
Чилі	-	-	6,15	1,6
Інші	124,3	25	46,08	13,5

Джерело: укладено авторами на основі [6; 10; 11]

Водночас, географія імпорту майже за десять років суттєво змінилася – перелік країн-імпортерів з ЄС розширився, п'ятірка лідерів також зазнала змін – своє місце зберегли лише США (вони перемістилися з 4-го на 2-ге) і Франція (з 3-го на 4-те місце) і Туреччина, яка посідає наразі 1-ше місце. Імпорт насіння в Україну з Румунії й Угорщини за період 2015–2024 рр. значно зменшився – відповідно, у 12,6 і 10,4 рази. Тобто, на сьогодні Україна – привабливий ринок для постачальників насіння з усього світу, тоді як вітчизняні виробники насіння й дотепер мало орієнтовані на експорт.

За даними сайту новин агросектору «AgroPolit», 2024 року Україна імпортувала насіння зернових, олійних культур, цукрових буряків та овочів на суму 381,3 млн дол. Основними постачальниками стали країни Європейського Союзу, на які припало 52,5 % всіх поставок, повідомляє Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки» [12].

Європейські постачальники реалізували насіння українським сільгоспвиробникам на понад 200 млн дол. Імпорт зі США склав 19 % – 72,6 млн дол. Минулого року 95,8 % усіх ввезених до України зернових культур становила гібридна кукурудза (7600 т). Також імпортували 700 т пшениці, 300 т ячменю, 42 т жита та 32 т сорго. Основними постачальниками були Франція, Німеччина, Чехія, Данія та Італія.

Щодо олійних культур, найбільшу частку імпорту (81,5 %) займає насіння соняшнику, загальним обсягом 17 400 т. Окрім того, було закуплено 4100 т насіння ріпаку та 700 т сої. Загалом на насіння зернових та олійних припадає близько 80 % від усього насіннєвого імпорту. Найбільше витрат припало на насіння соняшнику – 211,1 млн дол., що становить 55 % від загальної вартості імпорту насіння.

Більше трьох чвертей імпортованого насіння соняшнику надійшло зі США – 5500 т на суму 72,5 млн дол. (34,3 %) та з Туреччини – 7900 т на 85,7 млн дол. (40,6 %). Менші обсяги надійшли з Франції, Італії та Угорщини.

За інформацією AgroPolit також відомо, що українські аграрії забезпечені насінням конопель, але відчують нестачу відповідної техніки [12].

Отже, аналіз імпорту й експорту насіння в Україні за останні роки вказує на те, що проблема значного перевищення імпорту посівного матеріалу над експортом потребує системного підходу, основною складовою якого, на наш погляд, має бути інституціоналізація високотехнологічного інноваційного розвитку сфери насінництва, заснована на сучасних наукових дослідженнях і розробках.

Інфраструктура сучасної сфери насінництва переважно представлена компаніями, що забезпечують ввезення та подальше використання іноземних технологій виробництва насіння в Україні. За даними Насіннєвої асоціації України [1], до п'ятірки найпотужніших виробників насіння входять чотири підприємства іноземного походження:

1) Найбільший в Україні завод з виробництва насіння компанії «MAS Seeds» (Франція), побудований у селі Могилів Дніпропетровської області (потужність 1 000 000 посівних одиниць кукурудзи, соняшнику та ріпаку).

2) Завод компанії «Bayer» (Німеччина), розташований у селі Почуйки Попільнянського району Житомирської області є одним з найбільших в ЄС (виробнича потужність до 875 000 посівних одиниць). Будівництво цього підприємства розпочала компанія «Monsanto», яка виробляла гібриди кукурудзи. Після придбання «Monsanto» німецьким концерном «Bayer» власником насіннєвого заводу, що належить українському ТОВ «Монсанта-насіння», є саме цей концерн. За обсягами виробництва насіння кукурудзи цей завод є найбільшим в Україні (постачає посівний матеріал 2,5 тис. вітчизняних сільськогосподарств). Окрім кукурудзи, у перспективі планується розширення виробничих потужностей та запуск лінії з виробництва насіння ріпаку на новому заводі, який почав будуватися у Житомирській

області у вересні 2023 року. До того ж, за інформацією керівника департаменту комунікацій та зв'язків з державними органами в Україні Віталія Федьчука «компанія «Bayer» виділила 825 тис. євро для закупівлі спеціалізованої машини з розмінування. Вона працює у Харківській та Донецькій областях, сприяючи підвищенню безпеки на цих територіях» [4], що є актуальнішим завданням в умовах продовження воєнного стану;

3) Насіннєвий завод ТОВ «Стасі насіння» (с. Стасі Полтавської області), що належить компанії «DuPont Pioneer» (США), згодом інтегрованої до міжнародної компанії «Corteva Agriscience», має виробничу потужність 800 000 посівних одиниць щорічно. Підприємство спеціалізується на виробництві 500 000 посівних одиниць насіння кукурудзи та 300 000 посівних одиниць соняшнику, посідаючи третю позицію серед українських виробників за потужністю;

4) Насіннєвий завод ТОВ «Черлис» компанії «Lidea» (Франція), розташований у селі Білозір'я Черкаської області, щороку виробляє 650 тисяч посівних одиниць. Дещо поступаючись за обсягами заводу концерну «Bayer» у Почуйках, підприємство виробляє 400 000 посівних одиниць кукурудзи, 200 000 посівних одиниць соняшнику та 50 000 посівних одиниць сої.

Водночас, перелік виробників-лідерів за окремими культурами налічує й підприємства українського походження. Зокрема серед десяти підприємств, що станом на 2024 рік виробляли найбільше насіння кукурудзи – українські виробники НВФГ «Компанія Maïs», дочірнє підприємство АФ «Іскра», ТОВ «Агроцентр «Раївський», до десятки лідерів-виробників насіння соняшника входять вітчизняні компанії ТОВ «Торгова компанія ВНІС», ТОВ «Євросем», ТОВ АФ «Українське насіння», серед п'ятірки лідерів, що займаються виробництвом насіння сої – чотири компанії українського походження: ТОВ «А.Т.К.», ТОВ «ФАСТІВ АГРО», ТОВ «Україна», ТОВ «Лан-Агро», водночас усю десятку лідерів, що вирощують насіння озимої пшениці, займають виробники українського походження (ТОВ «Україна», ТОВ «Агрофірма ім. Довженка», ТОВ «Агроцентр «Раївський» та інші).

Для підвищення ефективності виробництва високопродуктивного якісного українського насіння основних культур та подолання його неконкурентоспроможності на вітчизняному й міжнародному ринках необхідно активізувати інноваційну діяльність та розробити ефективні державні механізми підтримки вітчизняних заводів з виробництва насіння. Загалом, успішний розвиток аграрного сектору та зміцнення конкурентних позицій виробників посівного матеріалу потребують впровадження інноваційних рішень та формування дієздатної державної стратегії підтримки підприємництва. Сучасні тенденції міжнародного ринку посівного матеріалу змушують вітчизняних виробників насіння основних культур шукати

інноваційні шляхи розвитку, що вимагає створення комплексних державних інструментів стимулювання та підтримки на усіх рівнях. Постійне посилення конкуренції на міжнародних ринках посівного матеріалу актуалізує потребу в інноваційному оновленні економічних процесів та формуванні ефективної державної політики підтримки підприємницької діяльності.

Про це йдеться у роботі І. Косач і М. Пилипенко, які зокрема зазначають, що «розширення можливостей галузей економіки, зростання конкуренції на зовнішньому та внутрішньому ринках вимагають впровадження інновацій із одночасним формуванням дієвих механізмів та інструментів державної політики» [5]. Водночас, на думку дослідників, «формування державної політики інноваційного розвитку підприємств АПК має ґрунтуватись на раціональному використанні та збереженні наукового потенціалу держави та інноваційного потенціалу галузі, розвитку інноваційної інфраструктури, розробки механізмів, програм, проєктів» [5]. Втім, всі визначені І. Косач і М. Пилипенко складові інноваційного розвитку потребують створення інституційних структур для посилення ефективності, особливо в умовах жорсткої міжнародної конкуренції.

Досвід роботи найбільших міжнародних аграрних компаній (Monsanto, Bayer, MAS Seeds, DuPont Pioneer, Lidea та ін.) і дослідження практик їхнього ефективного функціонування доводить, що для поступового високотехнологічного розвитку АПК України необхідно створювати інституціональну систему, яка забезпечуватиме розвиток та впровадження інновацій на підставі державно-приватного партнерства, а також сприятиме залученню інвестицій. Водночас, у вітчизняному аграрному секторі існує низка серйозних проблем, що запобігають ефективній інституціоналізації:

- відсутність ефективного зв'язку між науковою інфраструктурою та сільгоспвиробниками;
- недосконале регулювання інноваційної діяльності в АПК;
- брак інноваційної інфраструктури для агробізнесу;
- обмежена державна фінансова підтримка, зокрема недостатність податкових пільг;
- неповна адаптація інноваційно-інвестиційного законодавства до європейських стандартів у світлі європейської інтеграції АПК.

У табл. 4 представлені можливі інституціональні механізми, що мають забезпечити інноваційний розвиток насінництва в Україні.

Отже, для досягнення успіху протягом найближчих років необхідні системні зміни, спрямовані на усунення зазначених проблем. Водночас, дослідники інституціоналізації АПК застерігають від номінального підходу під час створення інституцій.

Таблиця 4 – Напрями інституціоналізації сфери насінництва в Україні

№	Напрями удосконалення АПК у сфері насінництва	Заходи щодо впровадження інституціональних механізмів
1	Державна підтримка учасників ринку посівного матеріалу	Захист прав селекціонерів, виявлення та припинення обігу неякісного насіння, забезпечення сертифікації насіння в Україні відповідно до міжнародних стандартів, зокрема стандартів ISTA (Міжнародної асоціації з тестування насіння), консультативна та фінансова підтримка підприємств АПК, що здійснюють експорт насіння, зокрема у питаннях митного оформлення та отримання експортних кредитів
2	Приєднання до міжнародних угод	Виробники посівного матеріалу мають активно працювати над приєднанням до міжнародних угод у сфері насінництва, таких як UPOV (Міжнародний союз з охорони нових сортів рослин), що забезпечить захист прав українських селекціонерів на ринку ЄС та сприятиме залученню іноземних інвестицій у галузь
3	Розвиток науково-дослідної інфраструктури	Розвиток науково-дослідної інфраструктури у сфері насінництва у напрямках модернізації наукових установ, придбання сучасного обладнання та заохочення провідних науковців. Держава та приватний сектор можуть створювати спільні науково-дослідні центри, наукові (технологічні) парки, що дозволить об'єднати зусилля науковців та виробників для розробки нових сортів та гібридів
4	Розвиток експортної інфраструктури та логістики	Створення переробно-логістичних комплексів або логістичних центрів, оснащених сучасним обладнанням для зберігання, сортування та пакування насіння. Такі центри мають бути розташовані в регіонах з розвиненим насінництвом та мати зручне транспортне сполучення з портами та найближчими закордонними логістичними центрами

Джерело: авторська розробка

Йдеться передусім про індустріальні парки, ефективність яких суттєво залежить від дієвої державної підтримки. Наприклад, за дослідженням А. Дуба, «номінальне, а не фактичне функціонування багатьох індустріальних парків упродовж 2014–2021 рр. було обумовлене також слабким державним сприянням їхньому розвитку. Індустріальні парки за останні 7 років так і не стали справжнім потужним драйвером/центром економічного зростання» [2].

Одним з найефективніших напрямів інституціоналізації аграрного сектора, що забезпечує взаємозв'язок між науковим середовищем, сільгоспвиробниками і бізнес-структурами, у світовій практиці на сьогодні є створення і постійне функціонування наукових (технологічних) парків.

Згідно з інформацією Міністерства цифрової трансформації України (Мінцифри), у Великій Британії на постійній основі діє 150 наукових парків, тоді як в Україні – лише п'ять. Втім, один британський науково-дослідний центр приносить дохід у 400 млн фунтів стерлінгів, а всі п'ять українських наукових парків 2024 року разом заробили лише 15 млн грн. Хоча в Україні офіційно зареєстровано 37 наукових парків, реально інновації проваджують лише п'ять із них [7].

Для розв'язання цієї ситуації Мінцифри наразі розробляє проєкт *Science City*, який має стати поштовхом для розвитку наукових парків, сприятиме взаємодії між наукою, освітою та бізнесом, а також забезпечить прозорість та підтримку на всіх етапах їх розвитку. Щодо удосконалення роботи наукових парків, завдяки успішному впровадженню проєкта *Science City* планується забезпечити такі інституціональні механізми інноваційного розвитку: створення єдиного реєстру наукових парків з відкритою інформацією про їх діяльність; умови для

розвитку дослідницької інфраструктури; державна фінансова підтримка (податкові і митні пільги, спрощені публічні закупівлі, оренда майна без аукціонів та ін.); дебіюрократизація та цифровізація інноваційних процесів.

У довгостроковій перспективі наукові парки мають перетворитися на потужні платформи для об'єднання експертів з науки, агробізнесу та державного управління, що прискорить впровадження наукових ідей у вигляді практичних рішень для вітчизняних виробників насіння. Окрім того, наукові парки та інші інституції сприятимуть інтеграції України у світовий високотехнологічний простір, залученню міжнародних інвестицій та розвитку місцевих стартапів у сфері насінництва, особливо селекційних програм щодо створення сортів та гібридів, адаптованих до кліматичних умов України.

Висновок. Україна традиційно є однією з провідних аграрних держав світу, проте потенціал сфери насінництва залишається недостатньо реалізованим. Розвиток насінництва як важливої сфери аграрного сектора має стратегічне значення для забезпечення продовольчої безпеки, підвищення врожайності сільськогосподарських культур та збільшення експортного потенціалу країни. Проте, необхідно провести глибоку інституціоналізацію усього АПК, що передбачає вдосконалення нормативно-правової бази, розвиток інноваційної інфраструктури, підтримку наукових досліджень та активізацію міжнародного співробітництва.

Україна має всі передумови найближчим часом перетворитися на одного з лідерів європейського ринку насіння, проте це вимагає консолідованих зусиль державних установ, агробізнесу та наукової спільноти. Реалізація запропонованих напрямів інституціоналізації дозволить не лише збільшити

експорт, а й забезпечити інноваційний розвиток АПК України на засадах державно-приватного партнерства.

Список літератури

1. Дійсні члени Насіннєвої асоціації України. URL: <https://ukrseeds.org.ua/chleny-asociaciyi/diysni-chleny-nasinnyevoyi-asociaciyi-ukrayiny> (дата звернення: 25.03.2025)
2. Дуб А. Р. Індустріальні парки як інструмент формування регіональних полюсів зростання. *Бізнес Інформ*. 2022. № 7. С. 79–85.
3. Іжевський П. Г., Самаричева Т. А. Інноваційні технологічні аграрні парки в системі розвитку територіальних громад: міжнародний досвід та розвиток в Україні. *Ефективна економіка*: електронний журнал. 2024. № 6. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/3985/4020> (дата звернення: 26.03.2025)
4. Ковальчук Т. Україна є головним виробником насіння у Європі: підсумки року від компанії «Байер». *Агробізнес Сьогодні*. URL: <https://agro-business.com.ua/2017-09-29-05-56-43/item/31437-ukraina-ie-holovnym-vyrobnykom-nasinnia-u-yevropi-pidsumky-roku-vid-kompanii-baiier.html> (дата звернення: 26.03.2025)
5. Косач І. А., Пилипенко М. М. Система публічного управління інноваційним розвитком АПК: концептуальні засади. *Наукові перспективи. Серія «Державне управління»*. 2022. № 12 (30). С. 12–21.
6. Країни за товарною структурою зовнішньої торгівлі: статистична інформація (архів за 2022–2024 роки). Державна служба статистики України. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2024/zd/kr_tstr/arh_kr_2024.htm (дата звернення: 28.03.2025)
7. Підгайна Є. Реанімація українських R&D: як МОН і Мінцифри збираються збільшити доходи наукових парків у 100 разів – до 1,5 млрд грн. *Mind: інтернет-медіа*. URL: <https://mind.ua/publications/20284162-reanimaciya-ukrayinskih-randampd-yak-mon-i-mincifri-zbirayutsya-zbilshiti-dohodi-naukovih-parkiv-u-100> (дата звернення: 29.03.2025)
8. Площі, валові збори та урожайність сільськогосподарських культур. Банк даних Держстату України. URL: [https://stat.gov.ua/uk/explorer?um=SSSU:DF_AREA_HARVESTS_CROP_YIELD\(18.0.0\)](https://stat.gov.ua/uk/explorer?um=SSSU:DF_AREA_HARVESTS_CROP_YIELD(18.0.0)) (дата звернення: 28.03.2025)
9. Рослинництво України 2022: статистичний збірник / за ред. О. Прокопенка. Київ: Держстат України, 2023. 181 с.
10. Сільське господарство України 2019: статистичний збірник. Київ: Держстат України, 2020. 230 с.
11. Сільське господарство України 2022: статистичний збірник. Київ: Держстат України, 2023. 162 с.
12. Україна витратила на насіння \$380 млн. *AgroPolit.com*: медіа. URL: <https://agropolit.com/news/29730-ukrayina-vitratila-na-nasinnya-380-mln> (дата звернення: 30.03.2025)
- forming regional growth poles]. *Biznes Inform* [Business Inform]. 2022, no.7, pp. 79–85.
3. Izhevskiy P. H., Samaricheva T. A. Innovatsiini tekhnologichni ahrami parky v systemi rozvytku terytorialnykh hromad: mizhnarodnyi dosvid ta rozvytok v Ukraini [Innovative technological agricultural parks in the system of development of territorial communities: international experience and development in Ukraine]. *Efektivna ekonomika* [Effective economy]. 2024, no. 6. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/3985/4020> (accessed 26.03.2025)
4. Kovalchuk T. Ukraina ie holovnym vyrobnykom nasinnia u Ievropi: pidsumky roku vid kompanii «Bayer» [Ukraine is the main producer of seeds in Europe: results of the year from Bayer company]. *Ahrobiznes Siohodni* [Agribusiness Today]: onlayn-zhurnal. URL: <https://agro-business.com.ua/2017-09-29-05-56-43/item/31437-ukraina-ie-holovnym-vyrobnykom-nasinnia-u-yevropi-pidsumky-roku-vid-kompanii-baiier.html> (accessed 26.03.2025)
5. Kosach I. A., Pylypenko M. M. Systema publichnogo upravlinnia innovatsiynym rozvytkom APK: kontseptualni zasady [The system of public management of innovative development of the agricultural complex: conceptual principles]. *Naukovi perspektyvy. Seriya «Derzhavne upravlinnia»* [Scientific prospects. Series "Public administration"]. 2022, no. 12 (30), pp. 12–21.
6. Kraiiny za tovarnoiu strukturoiu zovnishnioi torhivli: statystychna informatsiia (arkhiv za 2022–2024 roky) [Countries by commodity structure of foreign trade: statistical information (archive for 2022–2024)]. *Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy* [State Statistics Service of Ukraine]. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2024/zd/kr_tstr/arh_kr_2024.htm (accessed 28.03.2025)
7. Pidhaina Ye. Reanimatsiia ukrainskykh R&D: iak MON i Mintsyfyry zbyraiutsia zbilshyty dokhody naukovykh parkiv u 100 raziv – do 1,5 mlrd hm [Resuscitation of Ukrainian R&D: how the Ministry of Education and Science and the Ministry of Digital Economy are going to increase the income of science parks by 100 times - up to 1.5 billion UAH]. *Mind: internet-media*. URL: <https://mind.ua/publications/20284162-reanimaciya-ukrayinskih-randampd-yak-mon-i-mincifri-zbirayutsya-zbilshiti-dohodi-naukovih-parkiv-u-100> (accessed 29.03.2025)
8. Ploshchi, valovi zbory ta urozhaynist silskohospodarskykh kultur [Areas, gross harvests and yields of agricultural crops]. Bank danykh Derzhstatu Ukrainy [State Statistics Service of Ukraine data bank]. URL: [https://stat.gov.ua/uk/explorer?um=SSSU:DF_AREA_HARVESTS_CROP_YIELD\(18.0.0\)](https://stat.gov.ua/uk/explorer?um=SSSU:DF_AREA_HARVESTS_CROP_YIELD(18.0.0)) (accessed 28.03.2025)
9. Roslynnystvo Ukrainy 2022: statystychnyi zbiryk [Crop production of Ukraine 2022: Statistical Bulletin] (Ed. O. Prokopenko). Kyiv, Derzhstat Ukrainy, 2023. 181 p.
10. Silske hospodarstvo Ukrainy 2019: statystychnyy zbiryk [Agriculture of Ukraine 2019: Statistical Bulletin]. Kyiv, Derzhstat Ukrainy, 2020. 230 p.
11. Silske hospodarstvo Ukrainy 2022: statystychnyi zbiryk [Agriculture of Ukraine 2022: Statistical Bulletin]. Kyiv, Derzhstat Ukrainy, 2023. 162 p.
12. Ukraina vytratyla na nasinnia \$380 mln [Ukraine spent \$380 million on seeds]. *AgroPolit.com*: media. URL: <https://agropolit.com/news/29730-ukrayina-vitratila-na-nasinnya-380-mln> (accessed 30.03.2025)

References (transliterated)

1. Diisni chleny Nasinnievoi asotsiatsii Ukrainy [Full members of the Seed Association of Ukraine]. URL: <https://ukrseeds.org.ua/chleny-asociaciyi/diysni-chleny-nasinnyevoyi-asociaciyi-ukrayiny> (accessed 25.03.2025)
2. Dub A. R. Industrialni parky iak instrument formuvannia rehionalnykh poliuv zrostantia [Industrial parks as a tool for

Надійшла (received) 05.03.2025

Відомості про авторів / About the Authors

Загірняк Денис Михайлович (Zagirniak Denys) – доктор економічних наук, професор, Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського, завідувач кафедри обліку і фінансів; м. Кременчук, Україна; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7009-8635>; e-mail: deniszagirniak@gmail.com

Стефківська Юліанна Вікторівна (Stefkivska Yulianna) – здобувачка ступеня доктор філософії (PhD), Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського, асистентка кафедри обліку і фінансів; м. Кременчук, Україна; ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-6408-9136>; e-mail: stephkvskaya@gmail.com